

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשס"ט, 2009
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים ושלושה רבעים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
- פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
 - פרק שני – סיפור קצר
 - פרק שלישי – רומאן ונובלה
 - פרק רביעי – דרמה
 - פרק חמישי – סיפור שלא נלמד
- משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (כל פרק – 28 נקודות).
- הפרק הרביעי (דרמה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
 - (2) חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
 - (3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
 - (4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, השני והשלישי עליך לענות על השאלות בשני פרקים בלבד,
לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).

פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 1-17,
כל שאלה על שיר מאת משורר אחר (לכל שאלה – 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראה שמש / שלמה אבן-גבירול

רֵאָה שֶׁמֶשׁ לַעֵת עָרַב אֲדָמָה / כְּאֵלּוֹ לְבִשָׁה תּוֹלַע לְמַכְסָה,
תִּפְשֵׁט פָּאֲתַי צְפוֹן וְיָמִין / וְרוּחַ יָם בְּאַרְגָּמָן תִּכְסֶּה,
וְאַרְץ – עֲזֹבָה אוֹתָהּ עֲרָמָה / בְּצֵל הַלַּיְלָה תִּלְיַן וְתַחֲסֶה,
וְהַשֶּׁחַק אֲזִי קָדַר, כְּאֵלּוֹ / בְּשֶׁק עַל מוֹת יְקוּתֵיִאל מְכַסֶּה.

תאר את התפתחות תמונת הטבע בשיר.

האם תמונה זו מכינה את הקורא לסיים השיר? נמק והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כתב סתיו / שלמה אבן-גבירול

כְּתַב סֵתִיּוֹ בְדִיּוֹ מְטָרָיו וּבְרִבְיָיו
וּבְעֵט בְּרָקָיו הַמְּאִירִים וְכַף עֲבִיו
מִכְתָּב עָלַי מִן מַתְכַּלֶּת וְאַרְגָּמָן
לֹא נִתְכַּנַּעוּ כֵּהֶם לְחֹשֶׁב בְּמַחְשָׁבָיו.
לְכֹן, בְּעֵת חֲמֵדָה אֲדָמָה פְּנֵי שֶׁחַק,
רָקְמָה עָלַי בְּדִי עֲרוּגַת כְּכֹכְבָיו.

התמונה בשיר מתארת קשר הדדי בין גורמי הטבע, היוצרים יחדיו יופי רב.

הסבר והדגם קביעה זו.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כתנות פסים / משה אבן-עזרא

כְּתוּנוֹת פָּסִים / לְבֹשׁ הַגֵּן / וּכְסוֹת רִקְמָה / מְדֵי דְשָׂאוֹ,
וּמַעֲלֵל תְּשַׁבֵּץ / עֲטָה כָּל עֵץ / וּלְכֹל עֵץ / הִרְאָה פְּלֹאוֹ.
כָּל צִיץ חֲדָשׁ / לְזִמֵּן חֲדָשׁ / יֵצֵא שׁוֹחֵק / לְקִרְאֵת בּוֹאוֹ –
אֵף לְפִנְיָהֶם / שׁוֹשֵׁן עֶבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל / הוֹרֵם כְּסָאוֹ.
יֵצֵא מִבֵּין / מְשֻׁמֵּר עָלָיו / וְיִשְׁנֶה אֶת / בְּגָדֵי כְּלָאוֹ.
מִי לֹא יִשְׁתֶּה / יֵיבֹוּ עָלָיו – / הָאִישׁ הַהוּא / יֵשֵׂא חֲטָאוֹ!

מה מאפיין את תיאור הגן בשיר, וכיצד תיאור זה משמש דרך שכנוע להזמנה למשתה היין?

/המשך בעמוד 4/

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אם יש את נפשך לדעת / חיים נחמן ביאליק

בית 1

אם יש את נפשך לדעת את המען
ממנו שאבו אחיך המומתים
בימי הרעה על כזה, תעצמות נפש,
צאת שמחים לקראת מנת, לפשט את הצנאר
אל כל מאכלת מרוטה, אל כל קרדם נטוי,
לעלות על המוקד, לקפץ אל המדרה,
וב"אחד" למית מות קדושים -

בית 2

אם יש את נפשך לדעת את המען
ממנו שאבו אחיך המדכאים
בין מצריי שאל ומצוקות שחת, בין עקרבים -
תנחומות אל, בטחון, עצמה, ארץ רוח
וכח ברזל לשאת יד כל עמל, שקם
הנטוי לסבל חיי סחי ומאס, לסבל
בלי קץ, בלי גבול, בלי אחרית -

בית 3

אם תאבה לראות את החיק אליו נשפכו
כל דמעות עמך, לבו, נפשו ומררתו -
מקום כמים בתכו, פרצו שאגותיו,
שאגות המרגיזות בטן שאל תחתיות,
אנחות שמפתחן סמר גם השטן,
נהי מפוצץ צור, אך לא קשי לב האויב
העז מצור, הקשה מן השטן -

בית 4

אם יש את נפשך לדעת את המען
אל ראשו מלטו אבותיך משאת נפשם,
תורתם, קדשי קדשיהם - נצילום;
אם תאבה דעת את המחבא בו נשמרה -
ובעצם טהרה - רוח עמך הכפירה,
שגם בשבעה חיי חרפה, רק וכלמה
שיבתה לא הובישה תמחת נעוריה -

בית 5

אם תאבה דעת את האם הרחמננה,
האם הזקנה, האהבת, הנאמנה,
שברחמים רבים אספה דמעות בנה האבד,
ובהמלה גדולה כוננה כל אשוריו,
ומדי שובו נכלם, עיף ונגע
אל תחת צל קורתה תמה את דמעותו,
תכסהו בצל כנפיה, תלשנהו על ברפיה -

בית 6

הוי, אַחַּ נַעֲנֵה! אִם לֹא תִדְעַ לֵךְ כָּל־אֵלֶּה -
אֶל־בֵּית הַמְדַרְשׁ סוּר, הַשָּׁן וְהַבֹּשֶׁן,
בְּלִילֵי טַבַּח הָאָרְכִים, הַשׁוֹמְמִים,
בְּיַמֵּי הַתַּמַּח הַבְּעָרִים, הַלְהֻטִים,
כַּחַם הַיּוֹם, בְּשַׁחַר אוֹ בְּבֹשֶׁף לִילָה,
וְאִם־עוֹד הוֹתִיר אֵל לְפִלִיטָה שְׂרִיד מְצַעַר -
אֲזוּ אוֹלֵי גַם־כִּיּוֹם תִּרְאִינָה בּוֹ עֵינֶיךָ
בְּשַׁפְעַת צְלָלִי קִירוֹתָיו, בְּעַרְפֵּל,
בְּאֵמַת זְרוֹתָיו אוֹ עַל־נֶד־תַּנּוּרוֹ
שְׂבָלִים בּוֹדְדוֹת, כְּצֵל מִמַּה־שְּׂאֲבָד,
יְהוּדִים קְדָרִים, פְּנִים צִמְקִים וּמְצַרְרִים,
יְהוּדִים בְּנֵי הַגְּלוּת, מִשְׁכֵּי כְּבֵד עֲלֵה,
הַמְנַשִּׁים אֶת־עַמְלָם בְּדֶף שֶׁל־גְּמֵרָא בְּלֵה,
מִשְׁכִּיחִים רִישָׁם בְּמִדְרַשׁ שִׁיחֹת מִנֵּי קָדָם
וּמְשִׁיחִים אֶת־דְּאֲנָתָם בְּמִזְמוֹרֵי תַהֲלִים -
(אֲהֵה! מַה־נִּקְלָה וְעֵלּוּכָה זֶה הַמְרָאָה
בְּעֵינֵי זֶר לֹא־יִבִּין!) אֲזוּ יַגְדֶּה לְכָף,
כִּי רִגְלֶךָ עַל־מַסְפֵּן בֵּית תִּיבֵנו תְּדַרְךָ,
וְעֵינֶךָ תִּרְאֶה אוֹצֵר נִשְׁמַתְנוּ.

בית 7

וְאִם לֹא־לָקַח אֵל מִמֶּךָ כָּל־רוּחַ קִדְשׁוֹ
וְיֹתֵר עוֹד מִתְנַחֲמוֹתָיו בְּלִבְכֶךָ,
וְשָׁבִיב תּוֹחֶלֶת אֲמַת לְיָמִים טוֹבִים מֵאֵלֶּה
יֵצִיחַ עוֹד לְפַעֲמִים מִפְּלִשֵׁי מַחְשָׁכָיו -
אֲזוּ דַע לֵךְ וּשְׁמַע, הֵה, אֲחֵי הַנַּעֲנֵה!
כִּי רַק זִיק מְצַל הוּא, רַק נִיצוּץ פְּלִיטָה קָטָן,
אֲשֶׁר בְּנִס הַתַּמְלֵט מִן־הָאֵשׁ הַגְּדוּלָה
הָאִירוּ אֲבוֹתֶיךָ עַל־מִזְבְּחָם תָּמִיד,
וּמִי יוֹדַע אִם לֹא־נִחַלֵי דְמֵעוֹתֵיהֶם
הַעֲבִירוּנוּ וְכִי־אֵינוּ עַד־הַלֵּם
וּבַתְּפִלָּתָם מֵאֵת אֲדֹנָי שְׂאֵלוֹנוּ;
וּבְמֹתָם צוּוּ לָנוּ אֶת־הַחַיִּים -
הַחַיִּים עַד־הָעוֹלָם!

הסבר את הקשר של שני הבתים האחרונים בשיר (בתים 6-7) לבתים הקודמים להם
(בתים 1-5). הדגם את דבריך.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את-בקר חניהם הרנינה;
ואני, גחל רך, נשתפחתי מלב
תחת פנפי השכינה.

בדד, בדד נשארתי, והשכינה אף-היא
כנף ימינה השבורה על-ראשי הרעידה.
ידע לבי את-לבה: חרד חרדה עלי,
על-בנה, על-יחידה.

כבר נתגרשה מכל-הנזיות, רק-עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה -
בית-המדרש - ותתפס בצל, נאחי
עמה יחד בצרה.

וקשכלה לבבי לחלון, לאור,
וקשצר-לי המקום מתחת לכנפה -
כבשה ראשה בכתפי, ודמעמה על-רף
גמרתי נטפה.

חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וקמו שכה בכנפה השבורה בצדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואומר לבדי, לבדי..."

ויצעין סיום של-קינה עתיקה מאד,
ויצעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אוני בבכייה החרשית ההיא
ובדמעמה ההיא הרוממת -

השיר מבטא את הרגשות המעורבים של הדובר כלפי בית המדרש.

תאר רגשות אלה, והסבר שתי דרכי עיצוב התורמות לביטויים.

שירת המאה ה-20

שירי שאול טשרניחובסקי

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

ראי אדמה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!
בחיקוף, מלון ברכה, מעון סתר, זרע טמנו... לא עוד
פניני זוגיות של פסמת, זרע חטה כבדה,
גרגר שעורה חתול בתם, שבלת-שוועל חרדה.

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד:
פרחי פרחים בך טמנו רעננים ובהוד,
אשר נשקתם השמש מנשיקתה ראשונה,
מצניע חן עם יפה קלת, קטרת כוסו נכונה.
ועד שידעו צהרים בעצם הצער התם,
ובטרם רוו טל של בקר בחלומות-אור נבטם.

הא לך הטובים בבנינו, נער טהור חלומות,
ברי לב, נקני כפים, טרם חלאת אדמות,
ארג יומם עודו שתי, ארג תקוות יום יבא,
אין לנו טובים מכל אלה. את הראית? ואיפה?

ואת תכסי על כל אלה. יצל הצמח בעתו!
מאה שערים הוד נכת, קדש לעם מכורתו!
ברוף קרבנם בסוד מות, כפר חיינו בהוד...
ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!

הסבר כיצד ציורי הלשון בשיר זה, הלקוחים מתחום עבודת האדמה, משקפים הן את תחושת השכול והן את התקווה והנחמה.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע, נחלומות ימתקו,
רק רגש בד אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הריה ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חביון עב.

כי תאבל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה כשושן בסתו,
אנודה למקום שם משברים ינאקו,
למקום צוקיו ירים צור אדיר ושב.

אז בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור ירום, גל יגבר מגל;

מצורים נכלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם והמונם
יסגירו את לבם, וראשיהם אל על...

הסבר מדוע המשורר בוחר לנווד "למקום שם משברים ינאקו, / למקום צוקיו ירים
צור אדיר ושב", ומה הוא חווה מול נוף זה? הדגם את דבריך.

8. קרא את שיר "שלפניך מתוך המחזור "שירים לאילאיל", וענה על השאלה שאחריו.

שירים לאילאיל / שאול טשרניחובסקי

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיפִית!
מה זקופות רגליך,

מה נפלא הקו

המרמז עד חמדת שוקיך

בעזמה וברך, בגנדרניות ובחו,

פעקכות בתגלים על גבי תלחול

שלאחר הפִּרִית -

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיפִית!

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיפִית!

עיניך שני שקדים

הצובים פרוסִים,

כשבזיות סוד־בראשית, וכעדים

למסתרי גזרה בשפת עדי־עד

לך קוראים, ומפתים ומקסמים בצו -

קפאת ולא ענית -

את אינך יודעת, עדימה יפִּיפִית!

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיפִית!

ובאשרי, ברגעים

את כלך שלי

כמשוכה וסער אוֹן־פִּראים,

את תפוסה ולא תפוסה, ביד ולא ביד,

נכבשה וחפשיה, בניצוץ פליט־אש,

כאפרוח קורסים -

את אינך יודעת, עדימה יפִּיפִית!

ציורי הלשון שבאמצעותם המשורר מתאר את אהובתו מעניקים לדמותה

ממד של מסתורין וריחוק.

הסבר והדגם קביעה זו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הוי, ארצי! מולדתי! / שאול טשרניחובסקי

תכול-לילות וילל-תנים.
משאבה נוקשת.

הוי, הוי, ארץ חמדת-לבי!
השמיר, השית.
בזר סוד יתום בגב.
בשמים עיט.
מטליות מדבר נחול.
שביל זרוע שחלת.
בגם של אור טובע כל,
ועל פני כל התכלת.

הוי, ארצי! מולדתי!
הרטקשים קרח.
עדר עלפה: שה וגדי.
זהב-הדר שמת.
מנורים, גל, מצבה,
כפות-טיט על בית.
מושבה לא-נושבה,
זית אצל זית.

ארזי! ארץ-מורשה!
דקל רבי-כפים.
גדר-קוצבר רשע.
נחל כמה המים.
ריח פרדסי-אביב.
שיר-צלצל גמלת.
חל-חולות לים סביב.
צל שקמה נופלת.

ארץ-נחלת מדבר-סיו!
קסם כוכבי לכת.
הבל-זעם החמסין,
מלונה בשלכת.
פרם-גפן ניס-לאנים.
תל חרבה נחרשת.

מה מאפיין את התיאור של ארץ-ישראל בשיר, ואיזה יחס כלפיה משקף תיאור זה?

הדגם את דבריך.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ירשה / חיים גורי

האיל בא אחרון.
ולא ידע אברהם כי הוא
משיב על שאלת הילד,
ראשית-אוננו בעת יזמו ערב.

נשא ראשו השב.
בראותו כי לא חלם חלום
והמלאך נצב –
נשרה המאכלת מידו.

הילד שהפר מאסוריו
ראה את גב אביו.

יצחק, במספר, לא העלה קרבן.
הוא חי ימים רבים,
ראה בטוב, עד אור עיניו כהה.

אכל את השעה ההיא הוריש לצאצאיו.
הם נולדים
ומאכלת בלבם.

במה שונה סיפור העקדה בשיר זה מסיפור העקדה המקראי, ואילו משמעויות רגשיות ורעיוניות נובעות משוני זה? הדגם את דבריך.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מעשה ביונה / חיים גורי

מעשה ביונה
שירדה על כתפי מפרומים.
קלה מאד,
מנגות עיר הקסד והרחמים.

דממנו יחדו
שעה תמימה ובינינו הרוח.
רציתי לומר לה:
תמימה, יונה תמימה,
מצאת לך מקום לנחת.

מעשה ביונה
שצנחה על כתפי,
לבנה, חמה.

עד נגעו בה שפתי
והיתה נוצחה ארמה.

כיצד מעוצב בשיר זה המפגש בין האדם ליונה, ומהי לדעתך המשמעות של מפגש זה?

הדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אודיסס / חיים גורי

ובשוכו אל עיר מולדתו מצא ים
ודגים שונים ועשב צף על הגלים האטמים
ושמש נחלשת בשולי שמים.

טעות לעולם חוזרת, אמר אודיסס בלבו העיף
וחזר עד פרשת הדרכים הסמוכה לעיר השכנה,
למצא את הדרך אל עיר מולדתו שלא היתה מים.

הלך עיף כחולם ומתגעגע מאד
בין אנשים שדברו יגוית אחרת.
המלים שנטל עמו כצידה לדרך הפסעות, גנעו פינתים.

רגע חשב כי נרדם לימים רבים
וחזר אל אנשים שלא תמהו בקאותם אותו
ולא קרעו עינים.

הוא שאל אותם בתנועות והם נסו להבין אותו
מתוך המרתקים.
הארנמן הסגיל והלך בשולי אותם שמים.

קמו המבגרים ונטלו את הילדים שעמדו סביבו במעגל
ומשכו אותם.
ואור אחר אור הצהיב בבית אחר בית.

כא טל וירד על ראשו.
באה רוח ונשקה לשפתיו.
כאו מים ושטפו רגליו כאבריקליה הזקנה
ולא ראו את הצלקת.
והמשיכו במורד בדרך המים.

כיצד השיר המודרני "אודיסס" מספר מחדש את סיובו של הסיפור המיתולוגי,
ומהי המשמעות של חידוש זה? הדגם את דבריך.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר 21 מתוך מחזור השירים: **יריד המזרח** / חיים גורי

עורכי השתיקות,
אפלה מתקררת מעל גגותיה.
עוד נביא שכה רע לו, גם בשבת.

כלבים אפרים. נביאי האויבים בלילה,
בדרך מדרגות האבן, בדרך פרדסי הלילה.
קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה.

קולות כאבק, פית נחר בסלם השמים:
יפה לדמעות.
יפה ליבוש בכיסה, מגדל שמש.

מי יגן על שלה מפניה?
אחי הצעיר יהודה, האם אתה יודע?

ולא יד אדני על כתפי.
אדמה נזיחים מכטיפים.

בקשו רחמים עליה שקף עולה לה,
שקף, פנאיה, יעלה לה.

שוב משהו תנ"כי.
שוב לא מחולה היא.
לדה טובה,
שומעת פעם ועוד פעם בקול יחזקאל,
חיה בדמיה.

ועוד זה מדבר וזה בא,
קורא באזני ירושלים.

מפחדת פן יבלע לה —
עצלתים חמות, מפרשי רוח ערב,
כמו ברודוס, נניח.
שמועה רדומה.

שוב קולות באביב הכבד —
אחי הצעיר יהודה, האם אתה יודע?
האם אתה שומע?
עוד עודית. דומה לעצמה.

על פי השיר, מדוע יש לבקש רחמים על הארץ?
הסבר ונמק את דבריך, ובסס אותם על דוגמאות מהשיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה / ארז ביטון

זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה
וּמֵרַת הַחֶצֶר אֶצֶל מַחְמַד הַתְּמִישִׁי בְּרֶבֶת שְׁבַמְרוֹק.
אוֹמְרִים עֲלֶיהָ שְׂכָאֲשֶׁר שָׁרָה,
לְחַמוּ תִילִים בְּסַכִּינִים
לְפִלֵס דָּרָךְ בְּהַמּוֹן
לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּלֵי שְׁמֶלְתָהּ
לְנַשֵּׁק אֶת קִצּוֹת אֶצְבְּעוֹתֶיהָ
לְשִׁים כֶּסֶף רִיאֵל לְאוֹת מוֹדָה
זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה,
הַיּוֹם, נִפְּן לְמִצָּא אוֹתָהּ
בְּאֶשְׁקֵלוֹן, בְּעִתִּיקוֹת ג', לֵיד לְשַׁפַּת הַסַּעַד,
רֵיחַ שִׁירִים שֶׁל קַפְסוֹת סְרַדִּינִים עַל שֶׁלְחָן מִתְנַוָּד בֶּן שְׁלֹשׁ רַגְלִים,
שְׁטִיחֵי מְלֹךְ מְרֵה־יָבִים, מְרַבְּבִים עַל מִטַּת סוֹכְנוֹת,
וְהִיא בַחֲלוֹק בְּקֶרֶב בְּהוּי
שְׁעוֹת בְּמֶרְאֵה
בְּצַבְעֵי אֶפּוֹר זֹלָיִם
וְכִשְׁהִיא אוֹמְרַת:
מַחְמַד הַתְּמִישִׁי אִישׁוֹן עֵינַיִנו
אֵינָהּ מִבִּין בְּרַגַע הַרְאִשׁוֹן.
לְזְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה קוֹל צְרוּד,
לֵב צְלוּל וְעֵינַיִם שְׂבָעוֹת אֶהְבָּה.
זְהֵרָה אֶלְפֶסְיָה.

מהי המחאה המובעת בשיר, וכיצד היא מעוצבת בו? הדגם את דברך.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

דברי רקע ראשוניים / ארז ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקים בירק אחר.
מזן הצפרים המחליבות תלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרחיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חנה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרחקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שפשלהל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

הסבר והדגם כיצד יסודות מבניים בשיר (חלוקה לבתים, חזרות, ניגודים) בונים את

משמעותו.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תקציר שיחה / ארו ביטון

מה זה להיות אותנטי,
לרוץ באמצע דינגוף ולצעק ביהודית מרוקאית.
"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
(אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,
לשבת ברזל בצבעונין (עגאל וזרבקה, מיני לבוש),
או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי).
ונה לא, ונה לא,
ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכים,
ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים
ואני נופל בין העגות
אובד בבלייל הקולות.

כיצד מבטא השיר את משבר הזהות של הדובר? הדגם את דבריך.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

פגומים / ארו ביטון

על סף חצי בית בארץ ישראל
עמד אבי
מצביע לצדדים ואומר:
בהריסות האלה
נבנה פעם מטבח
לבשל בו זנב לוייתן
ושור הבר,
ובהריסות האלה
נקים פנת תפלה
למצא מקום
למקדש מעט.
אבי נשאר בסף
ואני כל ימי
מציב פגומים
אל לב השמים.

הסבר כיצד מעוצב בשיר הפער בין המשאלות והתקוות של האב ושל הבן לבין המציאות.

הדגם את דבריך.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 18-20 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפור קצר (כולל סיפורים מאת עגנון)

18. סיפורים מאת עגנון וסיפורים עבריים מהמחצית השנייה של המאה ה-20

שים לב: בשאלה זו אין לענות על פי הסיפור "חיזו בטטה".

אנלוגיה, רמז מטרים (=מקדים), מוטיב ונקודת מפנה הם יסודות מבניים, התורמים לבניית המשמעות של הסיפור הקצר.

בחר בשניים מייסודות אלה והסבר כיצד כל אחד מהם תורם לבניית המשמעות של סיפור קצר אחד או של שני סיפורים קצרים שלמדת.

19. סיפורים מתורגמים

לעתים קרובות עלילת הסיפור הקצר מבוססת על תפיסה מוטעית של המציאות בעיני דמות מרכזית בסיפור.

הצג תפיסה כזו בסיפור קצר שלמדת. האם במהלך הסיפור הלה התפכחות בתפיסת המציאות של הדמות? הסבר והדגם את דבריך.

20. "חיזו בטטה" / סמי ברדוגו

קרא את הקטע שלפניך הלקוח מן הסיפור "חיזו בטטה", וענה על השאלה שאחריו.

ואת הבית אני חושב שאנחנו אוהבים יותר מכל דבר, אני שמעון ואמא לא יכולים בלעדיו, כל אחד מתחבר לפינה שלו, כל אחד אוהב אותו מהזווית שלו, אמא מהחדר שלה דרך המטבח, השירותים והמרפסת, שמעון מהספה מול הטלוויזיה שקרובה לחדר שלו, ואני מהחדר שלי משקיף על הכול ואוהב איך שהכול נראה.

הסבר כיצד משקיף קטע זה את ההתמודדות של חיזו (אדוארד) עם המציאות שהוא חי בה, ובמה שונה התמודדותו מזו של דמות נוספת ממשפחתו. הדגם את דבריך.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 21-24 (28 נקודות).

רומאן עברי, רומאן מתורגם, נובלה עברית או מתורגמת*

שים לב: על שאלות 21-22 תוכל לענות על פי רומאן או על פי נובלה* שלמדת (אין לענות בשאלות אלה על פי הרומאן "הדבר").

* אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות האלה:
נמלים, מאחורי הגדר, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי,
שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חירבת חיזעה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה,
המינה ליוזה, רדיקלים חופשיים, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, בטבעת החנק
(פיתול כפול), הזקן והים, טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, היונה, הורתו,
ברטלבי, גימילה.

21. יצירות רבות עוסקות בכמיהה להיבדלות לעומת הכמיהה לקשר אנושי ולהשתייכות למעגל חברתי (משפחה, חברים, בני לאום מסוים, ועוד).

הסבר והדגם כיצד מעוצבים שני רצונות מנוגדים אלה ברומאן או בנובלה שלמדת.

22. תאר חוויה של פרדה או של עמידה מול המוות ברומאן או בנובלה שלמדת.

הסבר את התפקיד של חוויה זו בבניית המשמעות של היצירה.

בתשובתך התייחס גם למשמעות המיקום של חוויה זו בעלילת היצירה.

הדבר / אלבר קאמי – שאלות 23-24

23. "אחי, צרה גדולה באה עליכם, ואתם ראויים לה, אחי [...]"

דברים אלה אומר האב פנלו בדרשתו הראשונה מעל דוכן הקתדרלה.

איזו עמדה משקפים דבריו?

תאר את השינויים שחלים בעמדתו במהלך הרומאן, והסבר את הגורמים לשינויים אלה.

24. תאר את ההתנהגות של שני דמויות ברומאן "הדבר", והסבר את העמדות של כל אחת

מדמויות אלה כלפי המגפה.

פרק רביעי – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.

מפרק זה ענה רק על אחת מהשאלות 25-28, על פי טרגדיה מאת סופוקלס או טרגדיה מאת שקספיר שלמדת (28 נקודות).

אדיפוס המלך או אנטיגונה / סופוקלס

25. ה"היבריס" (התנשאות, יהירות) של הגיבור הוא גורם מרכזי המניע את עלילת הטרגדיה. כיצד הדבר בא לידי ביטוי בטרגדיה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך. האם בסיום הטרגדיה הגיבור מתפכח מה"היבריס"? נמק את דבריך.
26. הדבקות בעיקרון מולידה את הסבל הטרגי, אך גם את הגדולה של האדם. הסבר קביעה זו (על שני חלקיה) על פי מחזה של סופוקלס שלמדת. בסס את דבריך על שתי סצנות מן המחזה.

מקבת או המלט או המלך ליר או אותלו / טרגדיות של שקספיר

27. תאר את הופעתם של יסודות על-טבעיים או את שילובם של סמלים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, והסבר את תפקידם במחזה.
28. הסבל הוא מרכיב מרכזי בטרגדיה. הסבר ממה נובע הסבל בטרגדיה של שקספיר שלמדת, ותאר כיצד הוא בא לידי ביטוי בשתי סצנות מהמחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 29 (16 נקודות).

29. קרא את הסיפור שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרייך.

הזבוב שחלם שהוא נשר / אאוגוסטו מונטרוסו*

מספרדית: טל ניצן-קרן

היה היה פעם זבוב שחלם כל לילה שהוא נשר ושהוא מצופף לו בהרי האלפים ובהרי האנדים.

בהתחלה לא ידע את נפשו מרוב אושר; אבל כעבור זמן־מה החל הדבר להעיק עליו, כי חש שהכנפיים גדולות מדי בשבילו, הגוף כבד מדי, המקור קשה מדי והציפורניים חזקות מדי; בקיצור, שכל המנגנון הגדול הזה מפריע לו לשוטט להנאתו על העוגות הטעימות או על הטינופות של בני־האדם, וגם להתנגש בכוונה התנגשויות מכאיבות בתלונות חדרו.

למעשה לא השתוקק להלך בגדולות, בגבהים, באוויר הפתוח, וגם לא למטה מזה. אבל כשהיה מתעורר, הצטער תמיד בכל לבו על שאינו נשר שמשוגל לנסוק להרים, והתעצב על שהוא זבוב, ולכן הרבה כל־כך להתעופף, ולהתרוצץ, ולחוג באוויר, עד אשר לא־ט־לאט, בלילה, שב והניח את רקותיו על הכר.

(מתוך הספר: הסימפוניה הגמורה)

* אאוגוסטו מונטרוסו, סופר מגאוטמלה (1921-2003).

א. מה הן התחושות והמחשבות של הזבוב כשהוא חולם וכשהוא מתעורר? (8 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד מהסיפור **הזבוב שחלם שהוא נשר** על האופי של בני האדם?

הדגם את דבריך. (8 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך